

Platforma e-learningowa jako narzędzie rozwoju kompetencji cyfrowych osób z niepełnosprawnością. Efekty realizacji projektu „E-learning na rzecz niewidomych i niedowidzących”

Streszczenie

W społeczeństwie polskim panuje stereotypowe przekonanie, że osoby niewidome i słabowidzące nie są w stanie samodzielnie korzystać z komputera. Tymczasem bardzo często nie tylko komputer osobisty, ale również urządzenia mobilne (telefony komórkowe, tablety) są dla osób niewidomych i słabowidzących dużą pomocą w życiu codziennym, a ich umiejętności w tym zakresie są nierzadko bardzo wysokie. Powoli następuje zmiana stereotypowego sposobu myślenia o korzystaniu z nowoczesnych technologii przez osoby z niepełnosprawnościami, a dzieje się to między innymi dzięki różnym programom mającym na celu informowanie o problemie wykluczenia cyfrowego i przeciwdziałanie jego występowaniu.

Dotychczas nie stworzono rozwiązania dedykowanego osobom z niepełnosprawnością narządu wzroku, które pozwoliłoby im rozwijać kompetencje i kwalifikacje w sposób zdalny za pośrednictwem Internetu, niwelując tym samym bariery przestrzenne, jakie zazwyczaj napotykają w wypadku kursów stacjonarnych. Opracowana w ramach projektu innowacyjnego „E-learning na rzecz niewidomych i niedowidzących” platforma internetowa zmieniła ten stan rzeczy, oddając do dyspozycji osób niewidomych i słabowidzących, w pełni dostępny serwis zawierający kursy e-learningowe, giełdę pracy, komunikatory społeczne oraz informator prawny.

Słowa kluczowe: kursy, szkolenia, on-line, platforma, e-learning

E-learning platform as a tool for the development of digital skills of people with disabilities. The effects of the realization of the “E-learning for blind and partially sighted” project

Abstract

In the Polish society there is a stereotypical belief that blind and partially sighted people are not able to independently use the computer. Meanwhile, very often not only a personal computer, but also mobile devices (mobile phones, tablets) are a great help in everyday life for people who are blind and partially sighted, and their skills in this area are often very high. Slowly the stereotypical way of thinking about the use of modern

technologies by people with disabilities changes, and this occurs, inter alia, through various programs designed to inform about the problem of the digital exclusion and preventing its occurrence. To date, a dedicated solution for people with disabilities of eyesight have not been set up, a solution that would allow them to develop competencies and qualifications remotely via the Internet, thereby eliminating spatial barriers that are usually encountered in the case of fixed exchange rates. Developed as part of the innovation project „E-learning for blind and partially sighted” the Internet platform has changed this state of affairs, offering to the blind and partially sighted, the full access to a service containing e-learning courses, labor exchange, social messaging, and legal informant.

Keywords: courses, trainings, online, platform, e-learning

Wstęp

Projekt innowacyjny „E-learning na rzecz niewidomych i niedowidzących” powstał z myślą o osobach z niepełnosprawnością wzroku, które borykają się z problemem wykluczenia społecznego i zawodowego. Niski poziom aktywności zawodowej wśród osób z niepełnosprawnością wzroku jest problemem bardzo złożonym, warunkowanym przez liczne czynniki zewnętrzne i wewnętrzne, do których należą m.in. stereotypy społeczne, brak efektywnych rozwiązań instytucjonalnych, bariery architektoniczne czy niedopasowana do zmieniających się potrzeb rynku pracy struktura kompetencji zawodowych osób niewidomych i słabowidzących. Podnoszenie umiejętności i wiedzy z zakresu kompetencji poszukiwanych na rynku pracy jest jedną ze skuteczniejszych metod poprawy swojej sytuacji zawodowej. W przypadku osób z niepełnosprawnością wzroku możliwość udziału w dostępnych szkoleniach stacjonarnych jest znacząco ograniczona ze względu na bariery komunikacyjne. Ponadto dostępna oferta szkoleniowa, skierowana bezpośrednio do tej grupy i dopasowana do jej potrzeb, jest bardzo uboga i opiera się zazwyczaj na stereotypowym postrzeganiu ról zawodowych osób niewidomych i słabowidzących (zazwyczaj są to np. szkolenia dla masażystów czy szkolenia w zawodach, które nie wymagają większych kwalifikacji).

Celem realizacji projektu było wyposażenie osób z niepełnosprawnością wzroku w umiejętności pozwalające na równoprawne uczestnictwo w otwartym rynku pracy w zawodach stwarzających możliwość ciągłego rozwoju i doskonalenia. Kluczowe dla skuteczności działań w projekcie było uwzględnienie potrzeb i oczekiwań trzech grup: osób z niepełnosprawnościami, instytucji polityki społecznej (takich jak Ośrodki Pomocy Społecznej, Powiatowe Centra Pomocy Rodzinie czy Zakłady Aktywności Zawodowej) oraz pracodawców. Głównym problemem, którego rozwiązanie stanowił cel projektu, był utrudniony dostęp do zatrudnienia i niekorzystna pozycja na otwartym rynku pracy osób z niepełnosprawnością, w tym w szczególności związana z narządem wzroku.

W związku z dynamicznym rozwojem technologii cyfrowych osoby z niepełnosprawnością sensoryczną stają przed nowymi możliwościami kształcenia się oraz aktywnego udziału w otwartym rynku pracy (przy czym należy pamiętać, że stwierdzenie to dotyczy w mniejszym lub większym stopniu również osób z innymi rodzajami niepełnosprawności). Do tej pory nie stworzono w Polsce rozwiązania, które umożliwiłoby osobom z niepełnosprawnością wzroku podnoszenie kompetencji oraz zdobywanie kwalifikacji zawodowych w sposób zdalny za pomocą platformy e-learningowej spełniającej wszystkie standardy dostępności i obsługiwaną w pełni przez używane przez te osoby programy czytające. Jest to szczególnie ważne, biorąc pod uwagę utrudnienia w komunikacji i swobodnym przemieszczaniu się osób niewidomych, co dotyczy zwłaszcza osób zamieszkujących poza dużymi ośrodkami miejskimi. Problem ten został zdiagnozowany już na etapie przygotowania aplikacji, a następnie przeprowadzono badania, które uszczegółowiły wiedzę na temat jego skali, specyfiki i konsekwencji, co pozwoliło na wypracowanie i zastosowanie rozwiązań w pełni odpowiadających na zapotrzebowanie odbiorców.

Projekt realizowany był w okresie 01.02.2012r.–31.12.2014r. przez Fundację Widzialni w partnerstwie z Fundacją Imago i Fundacją Rozwoju Demokracji Lokalnej oraz *Foundation for Information Technology Accessibility* z Malty, w ramach działania 7.2.1 Aktywizacja zawodowa i społeczna osób zagrożonych wykluczeniem społecznym Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.

Platforma e-learningowa

W wyniku przeprowadzonych w projekcie badań i działań testujących, powstała platforma e-learningowa dostosowana do potrzeb osób z niepełnosprawnością, ze szczególnym uwzględnieniem niepełnosprawności narządu wzroku. Została ona przygotowana w oparciu o ogólnodostępne rozwiązanie ATutor, które jest uznawane za najlepiej dostosowane do osób z różnymi niepełnosprawnościami. System ten został jednak usprawniony pod kątem dopasowania do potrzeb osób niewidomych i słabowidzących oraz wyposażony w elementy dodatkowe wspomagające aktywizację zawodową osób z niepełnosprawnością wzroku. Technologie asystujące wykorzystywane przez osoby z niepełnosprawnością wzrokową charakteryzuje pewna specyfika działania związana z procesem zamiany informacji wyświetlanych na ekranie komputera na mowę syntetyczną. W związku z powyższym, wszystkie elementy serwisu muszą być przedstawione w formie tekstowej lub posiadać alternatywę tekstową. Bardzo istotna jest również odpowiednio zhierarchizowana nawigacja i struktura prezentowanych informacji, która ułatwia poruszanie się po serwisie przy użyciu klawiatury i wszelkiego rodzaju skrótów klawiszowych. Warto zaznaczyć w tym miejscu, że nie jest właściwe wprowadzanie własnych zestawów skrótów, ponieważ mogą one powodować konflikt ze skrótami wbudowanymi w oprogramowanie asystujące i w ten sposób utrudniać pracę

osobom niewidomym lub słabowidzącym. Mylne jest również wrażenie, że dla osób niewidomych powinny być przygotowane specjalne pliki dźwiękowe czytane przez lektora. Rozwiązaniem pożądanym przez tego typu użytkowników jest prezentacja informacji w dostępnej formie tekstowej, którą można odczytać przy pomocy własnego syntezyzatora mowy przy preferowanych ustawieniach (np. odnośnie do prędkości odczytu). Forma tekstowa pozwala również na wygodną nawigację po treści, np. skok do odpowiedniego rozdziału, czy wyszukanie pożądanej informacji.

Kolejną ważną cechą platformy e-learningowej stworzonej w ramach projektu jest zgodność ze standardem WCAG (*Web Content Accessibility Guidelines*). Gwarantuje on dostępność publikowanych treści dla wszystkich użytkowników sieci bez względu na ewentualne niepełnosprawności, niedostatki technologiczne lub inne czynniki mogące utrudniać dostęp do informacji publikowanej w postaci cyfrowej, np. wiek, umiejętności obsługi komputera poniżej przeciętnej, itp. Jego zastosowanie zapobiega więc wykluczeniu cyfrowemu, które jest specyficznym rodzajem wykluczenia społecznego, dotyczącym w dużej mierze osoby z niepełnosprawnością sensoryczną.

Na platformie e-learningowej zostały uruchomione kursy, które w wyniku badań zostały uznane za najbardziej przydatne dla aktywizacji zawodowej osób niewidomych i słabowidzących. Ważną cechą platformy jest jej uniwersalność i nic nie stoi na przeszkodzie, a nawet wskazane jest, aby z kursów korzystały osoby z innych przyczyn narażone na wykluczenie społeczne, czy nawet osoby pełnosprawne, aktywne na rynku pracy.

Elementy dodatkowe platformy

Platforma e-learningowa obok podstawowej funkcji szkoleniowej zawiera również szereg dodatkowych elementów pozwalających na skuteczniejszą aktywizację zawodową i społeczną osób z niepełnosprawnością. Składają się na nie:

Giełda pracy, zawierająca dwie części: typową bazę ogłoszeń o pracę oraz bazę profili kompetencyjnych, czyli wyszukiwarki przeznaczonej dla pracodawców, dzięki której mogą odszukać kandydata do pracy i zaprosić go do udziału w procesie rekrutacyjnym.

Komunikatory społeczne pozwalające na wymianę informacji między kursantami, budowanie społeczności osób zainteresowanych tematyką poruszaną w szkoleniu, wymianę informacji i doświadczeń. Stanowią one również narzędzie, które może być wykorzystywane przez trenerów lub pracowników instytucji polityki społecznej, w celu motywowania i wspierania osób realizujących kursy.

Informator prawny zwiększający świadomość przede wszystkim pracodawców, ale również dla osób niewidomych i słabowidzących stanowiący cenne źródło najważniejszych informacji na temat obowiązujących przepisów odnośnie do praw i obowiązków wynikających z zatrudnienia osoby z niepełnosprawnością. Utworzono tu również odrębną sekcję zawierającą informacje na temat samozatrudnienia.

Savoir Vivre adresowany jest przede wszystkim do pracodawców i otoczenia osób niewidomych i słabowidzących, ułatwia przełamanie bariery komunikacyjnej, która często wynika z obawy przed nieodpowiednim zachowaniem w stosunku do osoby z niepełnosprawnością.

Kursy

Nieodłącznym elementem platformy są kursy e-learningowe, stanowiące wzorzec przygotowywania materiałów szkoleniowych dedykowanych osobom niewidomym i słabowidzącym, pozwalający na skuteczne kształcenie kompetencji, aktywizację zawodową i przygotowanie do wejścia na rynek pracy. Niezwykle istotnym aspektem jest tematyka kursów i sposób jej doboru. Zostały one wypracowane w efekcie badań i konsultacji trójstronnych, w które zaangażowani zostali pracownicy instytucji polityki społecznej, pracodawcy oraz osoby niewidome i słabowidzące. Na tej podstawie zdecydowano o wyborze i opracowaniu 6. tematów kursów, tj.: „Co warto wiedzieć zanim zaczniesz szukać pracy?”, „Jak profesjonalnie prezentować się, szukając pracy?”, „Skuteczna sprzedaż telefoniczna”, „Skuteczna windykacja należności”, „Excel w zarządzaniu MŚP”, „Programowanie urządzeń mobilnych w języku Java”.

Ważnym aspektem przygotowania skutecznych kursów e-learningowych jest dobór autora materiałów szkoleniowych. Do kursów przygotowanych w ramach projektu zaangażowano osoby z wieloletnim doświadczeniem zawodowym w dziedzinach zgodnych z tematyką kursów i równocześnie posiadające doświadczenie w pracy w charakterze dydaktyka i/lub trenera.

Zastosowanie

Platforma e-learningowa może być z powodzeniem stosowana przez wszystkie publiczne i niepubliczne podmioty działające w obszarze aktywizacji zawodowej. Niewątpliwym atutem tego rozwiązania jest ogromna skalowalność. Platforma zarządzana przez jedną instytucję może równie dobrze obsłużyć własnych klientów, jak i odbiorców innych instytucji z terenu całego kraju. Co więcej, nie będzie się to wiązało z dodatkowymi kosztami wdrożenia platformy, gdyż koszty jej utrzymania wzrosną minimalnie lub nawet wcale.

Platforma może być również wykorzystywana poza obszarem pomocy społecznej. Z powodzeniem może być wdrożona przez inne instytucje poszukujące skutecznych narzędzi nauczania zdalnego, np. uczelnie wyższe, które oferują dostęp do materiałów edukacyjnych swoim studentom. Często wdrażane na uczelniach rozwiązania nie gwarantują swobodnego dostępu do tych materiałów dla studentów z niepełnosprawnością. Wdrożenie platformy wypracowanej w ramach projektu może rozwiązać ten problem.

Platforma może być również stosowana przez pracodawców lub organizacje zrzeszające pracodawców jako narzędzie służące rozwijaniu kompetencji

pracowników lub prowadzeniu szkoleń adaptacyjnych i wdrożeniowych dla nowych pracowników. Podobnie jak w przypadku uczelni, dostępność platformy dla wszystkich użytkowników, bez względu na rodzaj wykorzystywanego sprzętu i oprogramowania oraz ewentualne niepełnosprawności, stanowi o jej niewątpliwiej przewadze nad stosowanymi dotąd rozwiązaniami. Warto zaznaczyć, że w ramach realizacji działań we współpracy z partnerem ponadnarodowym projektu została zgłoszona chęć przeniesienia wypracowanego modelu na grunt maltański, właśnie przez organizację zrzeszającą pracodawców.

Zalety

Do zalet opracowanego narzędzia niewątpliwie trzeba zaliczyć uniwersalność oraz niski bądź wręcz żaden koszt jego stosowania – wystarczy osadzić go na serwerze oraz wyposażyć instytucje integracji zawodowej i społecznej w odpowiednie linki na ich stronach internetowych. Platforma jest prosta i przyjazna w obsłudze zarówno z punktu widzenia użytkownika, jak i osoby administrującej i zarządzającą treścią. Platforma ma formułę otwartą i pozwala na stałe jej rozwijanie poprzez dodawanie kolejnych kursów czy funkcjonalności – oczywiście przy zachowaniu standardów dostępności.

Podsumowanie

Platforma e-learningowa, dzięki swej w pełni dostępnej formie, zapewnia osobom z niepełnosprawnością wzroku możliwość komfortowego i kompletnego korzystania z treści kursów oraz z zasobów platformy, takich jak: giełda pracy, profile kompetencyjne czy forum. Ważne jest to, że chociaż bezpośrednimi odbiorcami projektu były osoby niewidome i słabowidzące, to stworzona platforma i kursy na niej zamieszczone mogą zostać efektywnie wykorzystane przez przedstawicieli wszystkich grup zagrożonych wykluczeniem, a także przez wszystkie osoby, które niezależnie od posiadanej pozycji zawodowej pragną podnieść swoje kwalifikacje w danej dziedzinie. Platforma po zakończeniu projektu została przekazana, celem zachowania trwałości projektu, Dolnośląskiej Szkole Wyższej.

kontakt: Magda Stempka, kontakt@fundacijaimago.pl, tel. 513 362 807

Opracowanie na podstawie publikacji podsumowującej projekt: „E-learning na rzecz niewidomych i niedowidzących”, W. Kulesza, M. Zwoliński, „Platforma e-learningowa Nowa Perspektywa – jako narzędzie rozwoju kompetencji cyfrowych osób z niepełnosprawnością”, Fundacja Widzialni, 2014.